

Bölüm 1

KLASİK MİTOLOJİDE ESKATOLOJİK İNSANIN TRAJEDİSİ

Ahmet GÖZLÜ¹

GİRİŞ

Mitoloji ve Eskatoloji'nin Tanımı

Mitoloji yani Mythologia, Yunanca bir sözcüktür ve “mythos” ile “logos” sözcüklerinin birleşiminden oluşmuştur (Morford & Lenardon, 1977: 14). Mythos anlatılan söz, öykü, hikâye, logos ise konuşma ya da düşünce gibi anlamlara gelmektedir (Peters, 2004: 125). Mitolojinin konusu olan öyküler, insanın dünyayı anlama ve anlamlandırma, kutsal olanı ve yaşamın anlamını sorgulamasından doğan anlatılardır (Philip, 2011: 6). Bir gerçekliğin yaşama nasıl geçtiğini anlatan bu anlatılar bir yaratılışın öyküsüdür ve bunların en önemli özelliği kutsal bir niteliğe sahip olmasıdır (Eliade, 2001: 17). Kutsal ve bilinmeyeni konu alan mitoloji, varlığın oluşumunun, bu varoluş sürecinde yerinin ve kaosu kozmosa dönüştüren mutlak gücün öyküsüdür. Bu öyküler, kozmosun ortaya çıkışının, düzeninin sebebinin, varoluş ideolojisinin, insanı çevreleyen canlı ve cansız, görülen ve görülmeyen, olağanüstü ve sıradan, maddi ve manevi her şeyin kavranması ya da kavranmasına olan bir çabanın ürünüdür (Bayat, 2005: 5). Toplumsal yaşamı anlamlandırma ve biçimlendirme de önemli bir yere sahip olan mitlerin, hem ahlaki boyutu hem de yaptırım gücü vardır. Bu nedenle bireyin yaşamının her alanında yönlendirici bir rehber olarak yer almaktadır (Johnstone, 2009: 17).

Mitoloji işlediği konulara göre farklı alt dallara ayrılmaktadır. Bunlardan biri de eskatolojidir. Eskatoloji, etimolojik olarak Yunanca “eschatos” ile “logos” sözcüklerinin birleşiminden oluşmuştur. Eschatos kelimesi “en uzak” veya “son” logos ise düşünme ya da öğretme gibi anlamlara gelmektedir (Westhelle, 2012: 342). Dolayısıyla eskatoloji; nihai veya son olan şeyler öğretisi olarak tanımlanmaktadır (Eliade, 1994: 145). Nihai olanın incelenmesi anlamına gelen eskatoloji, bilinen evrenin kendileriyle sona ulaştığı olayların, yani dünyanın sonunun ve onun yok oluşunun öğretisidir (Bultmann, 2006: 29). Eskatoloji, sadece dünyanın sonunu değil, sona dair bütün kavramları ve nitelermeleri içine almaktadır (Alabanski,

¹ Doç. Dr. Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, ahmetgozlu69@hotmail.com

1997: 4). Eskatolojinin konusu olan mitler, dünyada her Şeyin iyiden kötüye doğru gidiŐini anlatmaya yönelik geliŐtirilen öykülerdir ve bu öykülerde bu kötü gidiŐin sonucunda, evrenin ve insanlığın kesin bir “son”la karşı karŐıya kalacağı anlatılmaktadır (Altun& ınaroğlu, 2020: 30). Eskatolojinin iki ana türü veya odak noktası vardır. Bunlardan ilki bireysel eskatolojidir. Bireysel eskatoloji, bir insanın ölümünden sonra neler olacağı ve nasıl bir hayat yaŐayacaęını konu almaktadır. Kurumsal eskatoloji ise, Tanrı’nın bir bütün olarak insanlar ve yaratılıŐ için genel planı ve bu planın nasıl tamamlandığı ile ilgilenmektedir (Menn, 2019: 3). Son Őeylerle ilgilenen eskatolojinin dört temel konusu sayılabilmektedir. Bunlar; lm yani dünya yaşamının sonu, her insanın ölümden sonra inancına göre uygun olarak aldığı ebedi ceza yani yargı, cennet ve cehennemdir (Burley, 2016: 439). Eskatolojik olarak tanımlanan mitosların en yaygını, Tanrı’nın insanlığı büyük bir sel felaketi sonucunda dünyayı sular altında bırakarak ağır bir Şekilde cezalandırmasını anlatan tufan mitoslarıdır (Altun& ınaroğlu, 2020: 30).

Klasik Yunan Mitolojisi

Yunan mitolojisi temelde, tanrı Zeus ile başlayan Klasik Mitoloji ve tanrı Zeus’tan önceki dönemlere ait mitik anlatılar Şeklinde iki farklı döneme ayrılmaktadır (Lain, 1996: 14). Tanrı Zeus’un, babası Kronos’u alt ederek göksel iktidarı ele geçirmesi ile başlayan Klasik Yunan Mitolojisinin on iki büyük ilah ve ilahesi vardır. Bu on iki ilah ve ilaheler Olympos Dağı’nda yaŐamaktadır (Evans, 2009: 10). Tanrıların dünyaya hkim olmak için Őetikleri bu dağ; bulutlar denizinin çok üstündeydi ve bu mutlu yere rzgrlar asla ulaŐamazdı. Temiz, saf ve hoŐ kokulu bir havanın doldurduğu Olympos’ta her tanrının bir sarayı, bir köŐkü bulunmaktaydı (Yılmazcan, 2020: 225).

Homeros’un anlattığına göre Olympos, öylesine sarp ve yüksek bir yerdir ki, tanrılar buraya ancak uçan at arabalarıyla ulaŐabilmektedirler (Homeros, İlyada, V: 370). Bu sarp dağ binbir doruklu, daima karlarla örtülü, pırıl pırıl ıŐıldayan bir yerdir (Homeros, İlyada, I: 420-532) ve buraya ancak mevsimlerin koruduğu, bulutlardan meydana gelmiş büyük bir kapıdan geçilerek girilmektedir. Olympos’ta hep birlikte bir aile gibi yaşayan ilah ve ilaheler arasında Zeus, Poseidon, Hades, Hestia, Hera, Ares, Hephaistos, Athena, Apollon, Aphorodite, Hermes ve Artemis sayılmaktadır (Hamilton, 2019: 11-12). Olympos tanrıları hep birlikte Őlenlerde eğlenir, yalnızca tanrılara has olan ambrosia yiyip nektar içer, birlikte oturur, birlikte uyurlardı (Homeros, İlyada, I: 600-610). Her daim her yerde bulunabilen bu tanrılar, her Őeyi bilirler, kendilerini farklı Őekillerde belli ederler ve birçok iŐleve sahiptirler. İnsan biçiminde (antropomorfik) olduğu düŐünülen Olympos tanrıları çok güçlüdürler ve insanların eylemlerine yn verirler (Estin & Laporte, 2008: 2).

Klasik mitolojide Olymposlu tanrıların en büyük ilk üç tanrısı Zeus, Poseidon ve Hades'tir. Bu ilahların her birinin farklı statüsü ve vazifesi vardır (Hamilton, 2019: 11). Evrenin yöneticisi de bu üç tanrıdır. Homeros'un anlattığına göre; evren üçe bölünmüş ve Zeus, Poseidon ve Hades arasında kura ile paylaşılmıştır (Homeros, İlyada, XV: 190). Fakat Hesiodos'un anlatısına göre, Zeus titanlarla savaşarak iktidarı ele geçirmiş ve evrenin yönetimini kardeşleriyle paylaşmıştır (Hesiodos, Theogonia: Dize: 885). Farklı olan her iki anlatıda da ortak olan tanrı Zeus'un gücüdür. Tanrılar arasında en büyüğü ve en yücesi olan tanrı Zeus, bütün ölümsüzlere ve ölümlülere üstündür. Hem tanrıların hem de insanların efendisi olan Zeus, Olympos'un en yüksek tepesinde altın tahtında oturmaktadır (Homeros, İlyada, VIII: 1-25). Tanrı Zeus'un en önemli görevi gökyüzündedir. O, gökyüzü tanrısı olarak fırtına ve yıldırım gibi doğa olaylarını denetlemektedir (Homeros, Odysseia, XII: 415). Tanrı Zeus'un erkek kardeşi olan ve "yeri titreten" sıfatıyla bilinen Poseidon, denizlere hâkimdir ve onun izni olmadan kimse denizlerde güvenli bir yolculuk yapamamaktadır (Homeros, Odysseia, III: 45-65). Zeus'un diğer erkek kardeşi olan Hades ise, ölümlere hükmeden tanrıdır ve sisli karanlıklar ülkesi denilen yer altını yönetmektedir (Homeros, İlyada, XV: 190).

Tragedya'nın Tanımı ve Doğuğu

Tragedya Yunanca bir sözcüktür ve etimolojik olarak "tragos" (keçi/teke) ile "oidie" (türkü) sözcüklerinin birleşmesinden oluşmuştur. Zamanla tragedya şeklini alan "tragon oidie" "keçilerin türkü" anlamına gelmektedir (Molinari, 1975: 26). Aristoteles tragedyanın tanımını şöyle yapmaktadır: Tragedya, acıma ve korku yoluyla bu gibi duygulardan bir arınma sağlamak için ağırlığı olan, tamamlanmış, belirli uzunluğa sahip bir eylemin, her bölümünde ayrı ayrı biçimlerde çeşnilendirilmiş bir dil kullanılarak, anlatı aracılığıyla değil, davranışlarda bulunan insanlar aracılığıyla taklit edilmesidir (Aristoteles, Poetika, VI: 25). Toplumsal bilinçaltı kodları olan tragedyalar, mitleri de içine alarak kamusal olanı düzenler ve muhalif olanı toplumsal uzlaşma boyutunda yeniden üretir (Yılmazcan, 2020: 179). Tragedya'nın kökeni tanrı Dionysos onuruna yapılan festivallere dayanmaktadır. Antik Yunan pantheonunun en gizemli tanrılarından biri olan Dionysos, tanrı Zeus ile ölümlü bir kadın olan Semele'nin oğludur (Latacz, 2006: 22). Bir doğa tanrısı olan Dionysos bereketin, çoşkunun, taşkınlığın ve yaşama sevincinin tanrısıdır (Steward, 1999: 5). Asmanın ve şarap yapımının mucidi olarak kabul edilen Dionysos, üzümle simgelenen şarabın, sarhoşluğun, bu sarhoşluğun getirdiği sınır tanımazlığın eğlencenin ve çılgınca dansın temsilcisidir (Hansen, 2017: 250).

Dionysos kültünün önemli bir yere sahip olduğu Atina'da tanrı Dionysos onuruna her yıl Őenlikler kutlanmaktaydı (Kuhtz, 2010: 12). Bağ bozumu olarak da bilinen bu eğlenceler, Atina'nın en önemli festivallerinden biriydi ve Büyük Dionysia Őenlięi adı altında her yıl mart aylarında düzenlenmekteydi. İlkbaharın geliŐi ve doğanın yeniden canlanması olarak görülen bu Őenliklerde trajik oyunlar sahnelenir, danslar edilir ve türküler söylenirdi (Molinari, 1975: 26). Tanrı Dionysos onuruna düzenlenen bu oyunlar, küçük bir sahnede ve koro eŐlięinde gerçekleŐmekteydi. Dionysos Őenliklerinde koro, tanrının ona bağlı kültlerini simgelemektedir. Tragedya'da, mitlerde idealize edilerek anlatılan olaylar ve bu olayların içindeki aktör kahramanlar dram yoluyla tanrı haline getirilmiŐ ve iŐlenen bir günah ve günahın kaçınılmaz cezası tragedyanın ana konusunu oluŐturmuŐtur (Olgunlu, 2017: 205). Yunan tragedyası, İÖ. VI. yüzyıldaki baŐlangıcından Helenistik döneme (İÖ. III-I. yüzyıl) kadar sıklıkla Dionysos kültüne bağlı kalmıŐ ve bütün temsiller Büyük Dionysia Őenliklerinde gerçekleŐmiŐtir (Estin & Laporte, 2008: 84).

Eskatolojik İnsanın Trajedisi

Klasik Yunan mitolojisinde tanrılar daima güçlüdür. İnsan ise antropomorfik olarak yani insan biçimli tasavvur edilen tanrıların fiziksel kopyalarıdır (Payment, 2006: 24). İnsanın yegâne amacı yeryüzüne, tanrılara ve tanrıçalara saygı göstermektir. Çünkü tanrılar insanların ailesidir ve çok gldrlere. İnsanların gücü kutsalların kuvveti yanında çok sınırlı ve sonludur. Üstelik lml bir varlık olan insanın kozmik açıdan bakıldığında çok kısa bir yaşamı vardır (Hansen, 2017: 138). Bu yaŐam süresince insanın payına düşen de acılar, kederler, hastalıklar ve çok çalıŐmak olmuştur. Dolayısıyla acı çekmek insan varoluŐunun kaçınılmaz bir parçasıdır. Onu yaşama bağlayan en güzel Şey ise daha güzel günlere kavuşma mididir. Yunan dini düşüncesinde ölümlü insanın bu dünyada yapacağı en büyük hata tanrıları kızdırmaktır. Çünkü insan, varolabilmek için gerekli olan herŐeyi tanrılardan öğrenmiŐtir. Örneğin Prometheus ateŐi, Athena dokumacılığı, Demeter tahılı, Dionysos Őarabı, Artemis ise okçuluğu bahŐetmiŐtir insanlara. Uygarlığın ve sanatın her alanını tanrılardan öğrenen insan işte tam da bu nedenle onları kızdırmamalıdır. Öyle ki herhangi bir tanrıyı kızdıran insanın iŐlerinin ömür boyu kötü gideceğine inanılmaktadır. Bu nedenle insan, tanrıların rızasını almalı ve onların sevgisini kazanmalıdır. Nitekim aksini yapanlar çok ağır bir Şekilde cezalandırılmıŐtır (Hansen, 2017: 139). Klasik Yunan mitolojisinde insanın hem bu dünyada hem de ölümden sonraki yaŐamında sonsuza kadar cezaya çarpıtılmasına dair çok sayıda mitos vardır (Hansen, 2017: 329). Bunlar arasında ne çıkan en güzel mitoslar ise; Teselya kralı İksion'un cezası, Korinthos kralı Sisyp-hos'un cezası, Avcı Aktaion'un cezası, saygısız bir ölümlü olan Erysikhton'un cezası ve tüm insanlığın yok edildiği tufan olayının anlatıldığı öykülerdir.

İksion Söyleni

İksion, Teselya'da Lapithlerin² kralıdır. Krallığı esnasında Deioneus'un kızı Dia'ya talip olmuş, kızı almak için babasına armağanlar göndermeye yemin etmiştir. Ama İksion evlendikten sonra sözünü tutmamış ve hediyeleri istemek için gelen karısının babasını kor haline gelmiş kömürlerle dolu bir kuyuya atarak öldürmüştür. Hem yeminini bozan hem de ailesinden birini öldüren İksion'un günahı o kadar büyüktür ki kimse onu bu günahlardan arındıramamıştır (Grimal, 1990: 228). Öyle ki günahlarından arınmak için gereken töreleri yapmaya kimse korkudan yanaşamamıştır (Erhat, 2007: 153). İksion'un bu haline acıyan ulu tanrı Zeus ona merhamet göstermiş ve onu işlediği günahlardan kurtarmıştır. Fakat günahkâr İksion, Zeus'un bu iyi niyetine karşı nankörlük etmiş ve onun karısı olan Hera'ya âşık olma cüretini göstermiştir (Grimal, 1990: 228).

Görsel 1. Sonsuza dek yanmaya mahkûm edilerek cezalandırılan İksion'un betimlendiği amphora.³

İksion'un hareketlerinden şüphelenen tanrı Zeus onun gerçekten kendisine ihanet edip etmediğini anlamak için muazzam bir plan yapmıştır. Önce bulutlardan tanrıça Hera'ya benzeyen bir görüntü yaratmış ve ardından da İksion'u bir akşam yemeğine davet etmiş ve kendisi gizlenmiştir. İksion ise tanrıça Hera'nın görüntüsünü gerçek zannedip ona sahip olmaya çalışmıştır. Bu birleşmeden Kentaur adı verilen yarı insan yarı at şeklinde korkunç yaratıklar doğmuştur. İksion'un bu ihanetini affetmeyen tanrı Zeus, onu sürekli dönen ve alev alev yanan bir tekerleğe bağlamıştır. Üstelik bu acının İksion'un ölümüyle son bulmaması için ona, yalnızca tanrılara has olan ve kişiyi ölümsüzleştiren bir içecek olan nektardan vermiştir. Nektarı içen ve böylece ölümsüz olan İksion yer altının karanlığında sonsuza dek yanmaya mahkûm edilmiştir (Grimal, 1990: 228).

² Lapithler: Teselya ve Arkadya dağlarında yaşayan, yarı at yarı insan olan bir yaratık ırkıdır. (Bilgi için bkz: Taft, 2014: 29).

³ <https://mythologica.fr/grec/ixion.htm>

Sisyphos Söyleni

Klasik Yunan mitolojisine göre Sisyphos, Korinthos'un kurucu kralıdır. Homeros'un, "insanların en kurnazı" şeklinde tanıttığı Sisyphos (Homeros, İlyada, VI: 155), tanrıları öfkeliendirecek çeşitli suçlar işlemiştir. Oldukça akıllı ve kurnaz olan Sisyphos'un ömrü onu bunu aldatmakla geçmiştir. En önemlisi de tanrı Zeus'a karşı yaptığı hata olmuştur. Söylene göre; baştanrı Zeus Asopos'un kızı Aigina'yı kaçırmış ve Sisyphos'un kral olduğu Korinthos'tan geçmiştir. Bunu gören Sisyphos, yana yakıla kızını arayan Asopos'a, kızını kimin kaçırdığını söylemesi karşılığında, şehrinin kalesinden bir su kaynağı bulmasını şart koşmuştur. Kızına kavuşma ümidiyle yanan Asopos ise Sisyphos'un isteğini hemen kabul etmiştir. Bunun üzerine Sisyphos kızını tanrı Zeus'un kaçırdığını söylemiştir. Sisyphos'un kendisini ele vermesine çok öfkelenen tanrılar tanrısı Zeus, Sisyphos'u hemen yıldırım ile çarpmış ve onu karanlık yer altına yani Hades'e götürmesi için ölüm perisi olan Thanatos'a teslim etmiştir. Fakat Sisyphos bir şekilde kurtulmuş ve koca ifriti kısıvrak yakalayarak bir kayaya bağlamıştır (Erhat, 2007: 272).

Sisyphos'un ölüm perisi olan Thanatos'u alkoyması üzerine insanlar ölmez olmuş ve düzen bozulmuştur. Bu duruma daha da kızan Zeus, Thanatos'u kurtarmış ve ilk iş olarak Sisyphos'un canını almasını istemiştir. Akıllı Sisyphos, Zeus'tan kaçamayacağını bildiği için ölmeden önce karısıyla bir plan yapmış ve öldüğü takdirde karısından cenaze töreni yapmamasını istemiştir. Sisyphos'un karısı söylediklerini yapmış ve Sisyphos, Hades'in karşısına mezarsız ve törensiz çıkmıştır. Bu durumu kendi lehine kullanacak olan Sisyphos planına devam etmiş ve tanrı Hades'in önünde çırılçıplak bir şekilde çaresizce karısından yakınarak kendisine bir cenaze törenini dahi çok gördüğünü anlatmıştır. Sisyphos'un bu haline çok üzülen Hades ise karısından hesap sorması için onu yeryüzüne göndermiştir. Amacına ulaşan Sisyphos tanrı Hades'i aldatmış ve bir daha geri dönmemiştir. Ancak tanrılara karşı suç işleyen Sisyphos'u tanrılar hiç affetmemiş ve öldüğü zaman bir daha kaçmaması için korkunç bir cezaya çarptırılmıştır (Erhat, 2007: 272).

Görsel 2. Tanrılara karşı gelen Sisiphos'un cezasını gösteren resim.⁴

Homeros'un *Odyseia*'sında Odysseus tarafından anlatılan ceza şöyledir: “*Sisiphos'u, gördüm korkunç işkenceler çekerken: Yakalamış iki avucuyla kocaman bir kayayı ve de kollarıyla bacaklarıyla dayanmıştı kayaya, habire itiyordu onu bir tepeye doğru, işte kaya tepeye vardı varacak, işte tamam, ama tepeye varmasına tam bir parmak kala, bir güç itiyordu onu tepeden gerisin geri, aşağıya kadar yuvarlanıyordu yeniden baş belası kaya, o da yeniden itiyordu kayayı teknil kaslarını gere gere, kopan toz toprak habire aşarken başının üstünden, o da habire itiyordu kayayı, kan ter içinde*”(Homeros, *Odyseia*, XI: 595-600). Sisiphos söylenin de açıkça görüldüğü üzere, insan ne kadar akıllı olursa olsun tanrıları aldatmamalı ve onların öfkesine neden olacak en ufak bir olayın içinde yer almamalıdır. Aksi takdirde hem bu dünyada hem de öldükten sonra hiç bitmeyecek acılara katlanmayı göze almalıdır.

Aktaion Söyleni

Aktaion, Aristeus adında bir çobanın oğludur ve bir kentaur yani at adam olan Kheiron tarafından büyütülmüştür (Coleman, 2007: 18). Söylene göre; Kheiron'un Kitharion dağlarında yetiştirdiği Aktaion, öyle yaman bir avcı olmuş ki Thebai kentinde ondan daha iyisi yokmuş (Grimal, 1990: 12). Fakat bu üstün meziyeti karşısında gurura kapılan Aktaion, tanrıça Artemis'e meydan okumaya başlamış ve ondan daha iyi bir avcı olduğunu iddia etmiş. Üstelik bu da yetmiyormuş gibi bir gün dereye yıkanan bakire tanrıçayı gizlice izleme cesareti göstermiş (Erhat, 2007: 28).

⁴ <https://tr.wikipedia.org/wiki/Sisifos>

Görsel 3. Aktaion'un kendi köpekleri tarafından parçalandığını gösteren krater.⁵

Tanrıça Artemis, kendisini çıplak gören Aktaion'un bu küstahlığını asla unutmamış. Üstelik gurura kapılarak kendisini bir tanrıçadan üstün gördüğü hatasının cezasını ödemişken yeniden bir saygısızlık yapması kabul edilir şey değilmiş. Aktaion'un bu küstahlığına içerleyen tanrıça onu bir geyiğe çevirmiş ve elli köpeğini de üstüne salmıştır (Erhat, 2007: 28). Bir geyiğe saldırdıklarını düşünen köpekler kendi efendilerini tanıyamadıklarından onu paramparça etmişlerdir. Ardından efendilerini aramaya başlayan köpekler acı bir şekilde uluyarak günlerce aç susuz dolaşmışlar ve Kheiron'un mağarasına kadar ulaşmışlardır. Köpeklerin bu haline acıyan Kheiron, Aktaion'un bir heykelini yapmış ve onları bu şekilde avutmaya çalışmıştır (Cömert: 2010: 47). Aktaion'un bu cezasının Semele'ye âşık olduğu için Zeus tarafından verildiğini anlatan mitler de vardır. Fakat çoğunlukla tanrıça Artemis'in gazabına uğradığı kabul edilmektedir (Grimal, 1990: 12). Nihayetinde Aktaion bir kutsal yani tanrıça tarafından cezalandırılarak hazin bir şekilde can vermiştir.

Erysikhton Söyleni

Erysikhton Teselya kralı Triopas'ın kardeşi ya da oğludur. Tanrılara karşı saygısız biri olan Erysikhton, tanrılardan korkmayan taşkın biridir (Grimal, 1990: 144). Öyle ki bu taşkınlığı yüzünden kendi kendini yiyerek ölüme mahkûm edilmiştir. Söylene göre; Erysikhton, günlerden bir gün, tanrıça Demeter'e adanmış kutsal bir koruluğu kesmeye kalkışmıştır. Üstelik bütün tanrılar Erysikhton'u engellemeye çalışmış ve bu büyük suçu işlememesi için defalarca uyarılmışlardır. Fakat Erysikhton ilahi ikazların hiç birine kulak asmamış ve kutsal koruluktaki ağaçları birer birer kesmiştir (Erhat, 2007: 107). Erysikhton'un bu saygısızlığına çok öfkelenen Demeter ona öyle bir ceza vermiş ki, daha önce kimsenin görmediği duymadığı bir

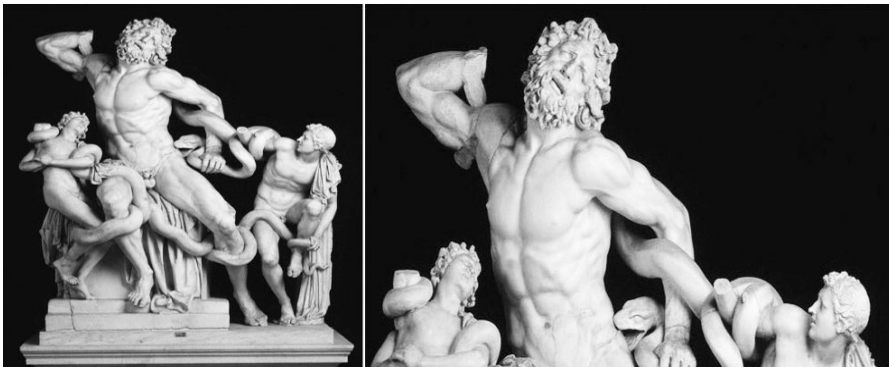
⁵ <https://scholarexchange.furman.edu/art231/80/>

cezaymış bu. Demeter'in Erysikhton'a verdiği ceza, hiç doymak bilmeyen bir açlık-
mış. Yani Erysikhton ne yerse yesin ne kadar çok yerse yesin asla doymayacakmış.
Evindeki bütün malını mülkünü harcamış Erysikhton doymak için ama bir türlü
açlığını yatıştıramış. Öyle ki kızı Mestra kendini sürekli olarak satmış, ancak ba-
basını doyuramamış. Nitekim açlıktan deliren ve kendi kendini yemeye başlayan
Erysikhton acı bir şekilde can vermiştir. Böylece kutsal olana saygısızlığın bedelini
canıyla ödememiştir (Grimal, 1990: 144).

Laokoon Söyleni

Laokoon, Troialı Antenor'un oğludur ve Apollon tapınağında rahiptir. Laokoon ile
ilgili farklı anlatılar vardır. Bunlardan ilki; Bir rahip olan ve evlenmesi yasak olan
Laokoon'un, evlenerek ve ocuk sahibi olarak Tanrı Apollon'a karşı gelmedisidir
(Kubale, 2013: 61). Diğer söylene göre; yasak olduğu halde evlenen Laokoon'un
Ethron ve Melanthus adında iki oğlu vardır. Büyük bir suç işleyen ve tanrıların
cezalarından payını alan Laokoon, bir gün tapınakta kutsal Apollon'un heykeli
nnde karısıyla sevişmiştir. Ancak Apollon'un önünde yaptđı bu saygısız hare-
ket, tanrının öfkelenmesine neden olmuştur (Grimal, 1990: 236). Laokoon'un acı
sonunu Vergilius şöyle anlatmaktadır: Troia savaşı esnasında, Akhalar içi asker
doluydu tahta atı Troia önlerine getirir ve Tenedos Adası'na saklanırlar. Düşmanın
ekilip gittiğini düşünen Troialılar ise tanrı Poseidon'a şükretmek isterler. Bu ne-
denle kurban kesmek görevini her zamanki gibi rahip Laokoon'a verirler. Laokoon
boğayı kesmek üzereyken, denizden iki büyük yılan çıkar (Vergilius, Aeneis, II:
210).

Görsel 4. Laokoon ve oğullarını gösteren heykel grubu.
(Heykel İ. I. Yüzyılda yapılmıştır).⁶

⁶ <https://tr.pinterest.com/pin/93309023502152061/>

Kıyıya yaklaşan alev başlı yılanlar, ilkin Laokoon'un iki oğluna saldırır ve onların taze bedenlerini sımsıkı kavrayarak sıkırlar. Bunu gören Laokoon çocuklarını kurtarmak için elinde mızrağıyla yılanların üstüne saldırır. Fakat yılanlar onu da tutup sarar ve kollarına, bacaklarına dolanırlar. Kendisinin ve çocuklarının uğradığı bu felaket karşısında dehşete düşen Laokoon'un çığlıkları yıldızlara kadar ulaşmaktadır. Ancak tüm çırpınışlarına rağmen ne yazık ki ne kendisi ne de oğulları kurtulamaz ve üçü birlikte can verirler (Vergilius, Aeneis, II: 240). Laokoon'un cezasını Troialılar başka nedenlere bağlamaktadırlar. Fakat Klasik Yunan mitolojisine göre, asıl sebebin tanrı Apollon'a yaptığı saygısızlık olduğu kabul edilmektedir (Erhat, 2007: 102).

Tufan Söyleni

Mitolojide, insanın tanrılar tarafından kitlesel bir şekilde cezalandırılmasına dair anlatılar önemli bir yere sahiptir. Farklı biçimlerde (kuraklık, kıtlık, vb.) görülen kitlesel cezaların en tipik olanı tufan yani sel felaketidir. Bu anlatılar Mısır ve Mezopotamya mitolojisinde önemli bir yere sahiptir. Tufan mitoslarında tanrının insanlığı cezalandırmasının bir sonucu olarak evrenin ve insanlığın yok oluşu anlatılmaktadır (Cotterell&Storm, 1999: 6).

Görsel 5. Tufan olayını gösteren temsili resim.
(Resim: Johann Heinrich Schönfeld tarafından 1636 yılında yapılmıştır).⁷

Klasik Yunan mitolojisinde birkaç farklı tufan söyleni bulunmaktadır ve bunlardan biri de şair Ovidius tarafından aktarılmıştır. Ovidius'un anlattığı tufan mitosuna göre; tanrı Zeus bir gün insan kılığına girmiş ve halkın içinde kimliğini

⁷ <https://www.artbible.info/art/large/202.html>

belli etmeden dolaşmıştır. İnsan kılığına giren tanrı Zeus dinlenmek ve yemek için binlerce eve uğramıştır. Ancak bütün kapılar yüzüne kapanmış insan kılığındaki ulu tanrının. Acımasız insanoğlundan ne yemek veren olmuş ne de evinde konuk eden. Yalnızca yoksul bir çift olan Philemon ile Baukis konuk etmiş tanımadıkları halde tanrı Zeus'u. İnsanların bu acımasızlığına çok kızan tanrı Zeus büyük bir sel göndermiş ve bütün insanları helak etmiştir. Yalnızca kendisine yardım eden Philemon ile Baukis tanrının ayak izlerini takip ederek bir tepeye çıkmış ve kurtulmuşlardır (Ovidius, Dönüşümler, VIII: 610-705).

Diğer tufan mitosuna göre ise; insanların çoğalmasından şikâyetçi olan tanrı Zeus, onları büyük bir tufanla yani sel felaketi ile yok etmek istemiş ve diğer tanrılar da bu kararı onaylamışlardır. Bunun üzerine insanın yaratıcısı olan Prometheus, oğlu Deukalion'a ve yeğeni Pyrra'ya hemen bir gemi yapmalarını söyleyerek onları kurtarmak istemiştir. Tam bu esnada Zeus diğer tanrıların yardımıyla yeryüzünü dokuz gün dokuz gece devam eden büyük bir tufanla yok etmiştir (Gezgin, 2014: 186). Deukalion ve Pyrra'ya ise kurtulmayı başarmış ve küçük bir tekneyle Phokis'teki Parnassos Dağı'nın zirvesinde karaya çıkmıştır. Deukalion'dan ve Pyrra'nın tufandan kurtulması üzerine tanrı Zeus bulutları dağıtmış, denizleri sakinleştirmiş ve suları yeryüzünden çekmiştir (Clark, 2012: 101). İnsanın soyu ise Deukalion ve Pyrra'dan yeniden devam etmiştir (Pinsent, 1995: 41)

Sonuç

Antik Yunan toplumu politeist yani çok tanrılı bir inanışa sahiptir. İlah ve ilahelerin insan biçiminde tasavvur edildiği Yunan dini düşüncesinde kutsallar ve insanlar arasında hiyerarşik bir ilişki vardır. Bu ilişkide ölümlü ve zayıf olan insan, ölümsüz ve güçlü olan tanrıların hükmü altındadır. Varlığını tanrılara borçlu olan insanın yapması gereken en önemli vazifesi, kutsal olana saygı göstermektir. Çünkü insan, hayatta kalabilmek için sahip olduğu bütün meziyetleri tanrılardan öğrenmiştir. Bu nedenle bir insanın yapacağı en güzel davranış tanrıların sevgisini kazanmak ve onları kızdırmamaktır. Fakat düzen bozucu ve yıkıcı bir varlık olan insan, hiyerarşik düzeni bozmuş ve kutsal olana karşı gelmiştir. Bu nedenle kutsal olanla arasında şiddete dayalı bir ilişki doğmuştur. İnsanın yaratılışından itibaren başlayan bu ilişkide insana biçilen rol daima trajik bir son olmuştur. Son'a dair herşeyi konu alan eskatolojik mitoslar ise bu bağlamda oldukça önemli bir yere sahiptir.

Klasik Yunan mitolojisinde, insanın tanrılar tarafından cezalandırılması, ölümlü, ölümden sonraki yargısı ve evrenin sonunun anlatıldığı çok sayıda mitos bulunmaktadır. Bu eskatoloji mitoslarına bakıldığında tanrılara karşı işlenen suçların şiddetli bir biçimde cezalandırıldığı görülmektedir. Ancak tanrılar affedici de olmuştur. Fakat buna rağmen tanrısına karşı gelen ve varoluş sebebine ihanet eden insan sonsuza kadar cezalandırılmıştır.

Eskatolojik mitoslarda insanın trajedisi günahının büyüklüğüne göre değişmektedir. Örneğin bir tanrıya karşı gelmek, ihanet etmek, aldatmak ve ona yalan söylemek en büyük suçlardandır. Dolayısıyla bu suçların cezası da sonsuza değin sürmelidir. Bu bağlamda özellikle İksion ve Sisypnos söylenine bakıldığında; insanın tanrıya karşı işlediği suçun bedelinin ne denli ağır olduğu oldukça trajik bir şekilde işlenmiştir. Fakat hatalarından ders almayan insan, bencilliği ve acımasızlığı ile evrenin sonunu getirmiş ve ilahi yargıdan kaçamamıştır. Nitekim iyi ve güzel olan ise kurtuluşa ermiştir.

KAYNAKLAR

1. A. Cotterels& R. Storm. (1999). *The Ultimate Encyclopedia of Mythology: An A - Z Guide to the Myths and Legends of the Ancient World*. New York: Hermes House Press.
2. A. Erhat. (2007). *Mitoloji Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
3. Aristoteles, (2019). *Poetika –Şiir Sanatı Üzerine-*, (Ali Çokona-Ömer Aygün, Çev.). İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
4. B. Cömert. (2010). *Mitoloji ve İkonografi*. İstanbul: De Ki Sanat Tarihi Yayınları.
5. C. Kuitz. (2010). *Ancient Greek Civilization*. New York: Rosen Central Publishings.
6. C. L. Johnstone. (2009). *Listening to the Logos: Speech and the Coming of Wisdom in Ancient Greece*. Columbia: University of South Carolina Press.
7. C. Molinari. (1975). *Theatre Through the Ages*. New York: McGraw-Hill Press.
8. D. Bayladı. (2017). *Tanrıların Öyküsü*, İstanbul: Say Yayınları.
9. E. Hamilton. (2019). *Mitologya*. (Ülkü Tamer, Çev.). İstanbul: Varlık Yayınları.
10. Eliade, M. (2001). *Mitlerin Özellikleri*. (Sema Rifati, Çev.). İstanbul: Om Kuram Yayınevi.
11. F. Bayat. (2005). *Mitolojiye Giriş*. Çorum: Karam Araştırma ve Yayıncılık.
12. F. E. Peters. *Antik Yunan Felsefesi Terimleri Sözlüğü*. (Hakkı Hünler, Çev.). İstanbul: Paradigma Yayınları.
13. H. Evans. (2009). *The Mythology Handbook: A course in Ancient Greek Myths*. New York: Candlewick Press.
14. Homeros. (2016). *Odyssea*. (Azra Erhat-A. Kadir, Çev.). İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
15. Homeros. (2019). *İlyada*. (Azra Erhat-A. Kadir, Çev.). İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
16. I. Altun & M. Çınaroğlu. (2020). Tarihın Sonu Olgusu ve Eskatologya Mitleri. *Milli Folklor Dergisi*. Cilt.16, Sayı. 128, ss. 28-40.
17. İ. Gezgın. (2018). *Sanatın Mitolojisi: Prehistorik Dönemden Hıristiyanlığa Kadar*. İstanbul: Sel Yayınları.
18. J. A. Coleman. (2007). *The Dictionary of Mythology*. London: Arcturus Publishing.
19. J. Latacz. (2006). *Antik Yunan Tragedyaları*. (Yılmaz Onay, Çev.). İstanbul: Mitos-Boyut Tiyatro Yayınları.
20. J. Menn. (2019). *Eschatology: Introduction*. Wipf and Stock Publishers. Vol: 21. Nu: 21.
21. J. P. Vernant. (2009). *Yunan Mitleri: Evren, Tanrılar, İnsanlar*. (Mehmet Emin Özcan, Çev.). İstanbul: Helikopter Yayınları.
22. J. Pinsent. (1995). *Greek Mythology*. London: Hamlyn Published.

Tarih Araştırmaları V

23. L. Thomson. (1996). *Ancient Greek Mythology*. China: Chartwell Books.
24. M. Burley. (2016). Dislocating the Eschaton? Appraising Realized Eschatology. *Sophia Journal*. 56. ss. 435–452.
25. M. Clark. (2012). *Exploring Greek Myth*. Oxford: Blackwell Publishing.
26. M. Eliade. (1994). *Ebedi Dönüş Mitosu*. (Ümit Altuğ, Çev.). İstanbul: İmge Kitabevi.
27. M. Taft. (2014). *Greek Gods&Goddesses*. New York: Britannica Educational Publishing.
28. Morford, M. & Lenardon R. J. (1977). *Classical Mythology*. New York. Longman Published.
29. Ovidius. (1994). *Dönüşümler*. (İsmet Zeki Eyuboğlu, Çev.). İstanbul: Payel Kitabevi.
30. Philip, N. (2011). *Mythology*. London: Dorling Kindersley Publishing.
31. S. Payment. (2006). *Grek Mythology*. New York: Rosen Group Publishings.
32. Ş. Can. (2011). *Klasik Yunan Mitolojisi*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
33. V. Alabanski. (1994). *Eschatology in the making*. Cambridge: Cambridge University Press.
34. V. Westhelle. *Eschatology and Space: The Lost Dimension in Theology Past and Present*. New York: Palgrave Macmillan.
35. Vergilius. (1998). *Aeneis*. (Türkan Uzel, Çev.). Ankara: Öteki Yayınevi.
36. V. Kubale. (2013). *Laocoön and His Sons*. The Myth about the Myth. Proceedings of an International Conference at Humboldt-Universität, 2nd–3rd September Berlin.
37. W. Hansen. (2017). *Yunan ve Roma Mitolojisi*. (Ümit Hüsrev Yolsal, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
39. Yılmazcan, D. (2020). *Antik Yunan Aristokrasisinde İdeo-Pedagojik Bir Aygıt: Eşcinsellik*. Adana: Karahan Kitabevi.
40. Yılmazcan, D. (2020). *Antik Yunan'da Toplumsal Cinsiyetin İnşası*. Ankara: Akademisyen Yayınevi.

Görseller için İlgili Kaynakça

41. Görsel 1: <https://mythologica.fr/grec/ixion.htm> (Erişim Tarihi: 01.03.2022).
42. Görsel 2: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Sisifos> (Erişim Tarihi: 02.03.2022)
43. Görsel 3: <https://scholarexchange.furman.edu/art231/80/> (Erişim Tarihi: 03.03.2022)
44. Görsel 4: <https://tr.pinterest.com/pin/93309023502152061/> (Erişim Tarihi: 04.03.2022)
45. Görsel 5: <https://www.artbible.info/art/large/202.html> (Erişim Tarihi: 05.03.2022)